

**'Habitattoets Landinrichtingsplan
Saasveld-Gammelke'**

Voortoets procedure Habitatrichtlijn artikel 6

EINDRAPPORT 14 OKTOBER 2008

COLOFON

Titel: **Habitattoets Landinrichtingplan Saasveld-Gammelke**
Subtitel: Voortoets procedure Habitatrichtlijn artikel 6

Projectcode: 08139

Status: Eindrapport

Datum: 14 oktober 2008

Auteur: drs. E. (Etienne) de Vries

Opdrachtgever: Dienst Landelijk Gebied Overijssel
Dhr. ing. D.J. Maalderink

EcoGroen Advies BV
Postbus 625
8000 AP Zwolle

T: 038 423 64 64

F: 038 423 64 65

I: www.ecogroen.nl

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding en doelstelling	1
1.2	Gebruikte bronnen	1
2	Projectbeschrijving	2
2.1	Ligging van het plangebied ten opzichte van Natura 2000-gebieden	2
2.2	Stand van zaken	3
2.3	Belangrijkste maatregelen uit het Landinrichtingsplan	3
2.4	Verplaatsing/ uitplaatsing van agrarische bedrijven	5
2.5	Waterhuishouding	6
3	Juridisch kader	8
3.1	Natura 2000, Natuurbeschermingswet en Habitatrichtlijn	8
3.2	Habitattoets	8
3.3	Significantie van effecten	8
4	Natura 2000-gebied 'Lemselermaten'	10
4.1	Kenschets en gebiedsbeschrijving	10
4.2	Instandhoudingsdoelstellingen	10
4.3	Toelichting op het ontwerp-aanwijzingsbesluit	11
5	Effectbeoordeling	14
5.1	Een overzicht van mogelijke storingsfactoren	14
5.2	Vermesting, verzuring en waterhuishouding	15
5.3	Conclusies effecten	17
6	Samenvatting & Eindconclusies	19
7	Geraadpleegde bronnen	20
 Bijlagen		
1	Plangebied en begrenzing Natura 2000	
2	Boerderijverplaatsingen en -uitplaatsingen rond Lemselermaten	
3	Grondwatereffecten rond Lemselermaten	

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doelstelling

De Dienst Landelijk Gebied werkt momenteel aan de actualisering en aanpassing van het in 1998 vastgestelde Landinrichtingsplan Saasveld-Gammelke. Het plan omvat meerdere doelstellingen die worden nagestreefd met een pakket van maatregelen, waaronder ruilverkaveling ten behoeve van de landbouw, natuurontwikkeling, landschapsverbetering en openluchtrecreatie. Het plangebied ligt ten westen van de kern Oldenzaal, op korte afstand van Natura 2000-gebied Lemselermaten.

Het gebied de Lemselermaten is door Nederland als lidstaat van de Europese Unie in 2003 vanwege de Habitatrichtlijn aangemeld bij de Europese Commissie. Omdat de Lemselermaten formeel nog niet is aangewezen onder de Habitatrichtlijn, is de Natuurbeschermingswet 1998 nog niet van toepassing op het gebied, en gaat er rechtstreekse werking uit van de Europese Habitatrichtlijn. Deze rechtstreekse werking houdt concreet in dat plannen of projecten in of in de nabijheid van een Habitatgebied die de kwaliteit van de instandhoudingsdoelstellingen kunnen verslechteren of een storend effect kunnen hebben op soorten, getoetst moeten worden op hun gevolgen voor het Habitatgebied.

In de voorliggende rapportage wordt het volledige maatregelenpakket uit het Landinrichtingsplan als één samenhangend project, dat uit onlosmakelijk met elkaar verbonden maatregelen bestaat, beschouwd. De realisatie van dit project is getoetst aan de werking van de Habitatrichtlijn.

1.2 Gebruikte bronnen

De voor de habitattoets benodigde informatie over mogelijke effecten die voortvloeien uit het Landinrichtingsplan Saasveld-Gammelke zijn ondermeer verkregen uit:

- het oorspronkelijke Landinrichtingsplan¹ uit 1998
- het Ontwerp-Wijziging Inrichtingsplan van juni 2008²
- de Memo Maatregelen Hydrologie³
- een modelstudie van het waterschap Regge en Dinkel over de wijzigingen in de grondwaterstanden in het gebied
- een overzicht van veranderingen in ammoniakemissies en -deposities van agrarische bedrijven in het gebied⁴

¹ Ministerie van LNV (1998). Landinrichtingsplan Herinrichting Saasveld-Gammelke. Landinrichtingscommissie Saasveld-Gammelke. Dienst Landelijk Gebied Overijssel. Oktober 1998.

² Ministerie van LNV (2008). Ontwerp Wijziging Inrichtingsplan Saasveld-Gammelke volgens artikel 17 van de Wet inrichting landelijk gebied. Dienst Landelijk Gebied Overijssel. Juni 2008.

³ Scheer, J. van der (2006). Memo maatregelen Hydrologie. Projectgroep Saasvelder/Lemselerbeek. 12 juni 2006.

⁴ Moning, A., E. Doekes & H. Maalderink (2008). Inrichtingsplan Saasveld Gammelke. Ammoniakberekeningen als input voor de saldobenadering. Dienst Landelijk Gebied. 14 oktober 2008.

2 Projectbeschrijving

2.1 Ligging van het plangebied ten opzichte van Natura 2000-gebieden

Het Landinrichtingsplan 1998 Saasveld-Gammelke omvat een gebied van circa 11,5 bij 4,5 kilometer (2770 ha.). Het strekt zich uit tussen de kernen van Oldenzaal, Deurningen, Hengelo, Borne en Saasveld. De noordgrens van het gebied ligt hemelsbreed op 600 meter afstand van het Natura 2000-gebied Lemselermaten, dat zich kwalificeert onder de Europese Habitatrichtlijn.

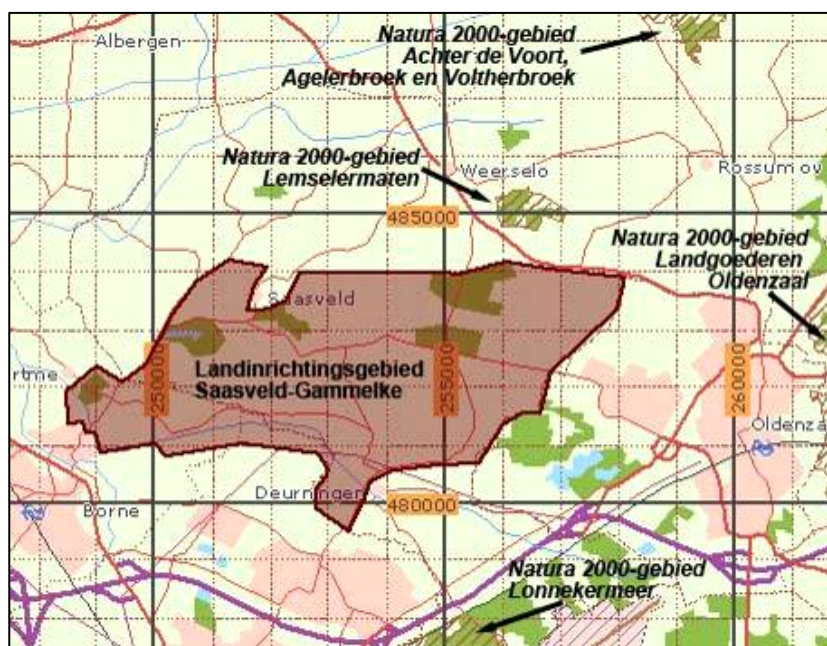
Overige Natura 2000-gebieden in de omgeving van het Landinrichtingsplan zijn:

- 'Landgoederen Oldenzaal', zich kwalificerend onder de Habitatrichtlijn en hemelsbreed gelegen op 2,75 kilometer afstand van het herinrichtingsgebied;
- 'Lonnekermeer', zich kwalificerend onder de Habitatrichtlijn en hemelsbreed gelegen op 1,45 kilometer afstand van het herinrichtingsgebied;
- 'Achter de Voort, Agelerbroek en Voltherbroek', zich kwalificerend onder de Habitatrichtlijn en hemelsbreed gelegen op 4,0 kilometer afstand van het herinrichtingsgebied.

Mogelijke effecten op deze Natura 2000-gebieden worden niet verondersteld vanwege de grote afstand en tussenliggende infrastructuur in de vorm van bebouwing (Landgoederen Oldenzaal) en wegen en spoorwegen (Lonnekermeer). Deze Natura 2000-gebieden worden daarom verder buiten beschouwing gelaten.

De globale begrenzing en ligging van het landinrichtingsgebied ten opzichte van de genoemde Natura 2000-gebieden is weergegeven in onderstaande figuur 1. Een nauwkeurige begrenzing van het plangebied is opgenomen in Bijlage 1.

Op de detailkaart in Bijlage 1 is te zien dat een zeer klein gedeelte van het Landinrichtingsgebied geïsoleerd gelegen is direct ten westen van de Lemselermaten. Dit perceel is eigendom van Bureau Beheer Landbouwgronden en zal worden uitgeruild naar het deelgebied Saasveld-Gammelke, zodat alleen de eigenaar verandert, maar niet het landgebruik zelf. Effecten op de Lemselermaten treden zodoende niet op.

Figuur 1

Globale ligging en begrenzing van het landinrichtingsgebied Saasveld-Gammelke ten opzichte van omliggende Natura 2000-gebieden (rood gearceerd). Kaartbron: www.natuurloket.nl.

2.2 Stand van zaken

Het op de Landinrichtingswet gebaseerde Landinrichtingsplan voor Saasveld-Gammelke is in 1998 door Gedeputeerde Staten (GS) van Overijssel vastgesteld. Een aantal projectonderdelen, zoals de aanleg van fietspaden en de grondverwerving is sindsdien in uitvoering genomen. Vanwege tussentijdse wetswijzigingen (WILG Reconstructiewet, Wet Inrichting landelijk Gebied) is een aanpassing van het Landinrichtingsplan noodzakelijk geworden.

De bevoegdheid om de inrichting te realiseren is gedelegeerd aan een 'uitvoeringscommissie' die is gevormd uit de vroegere landinrichtingscommissie. Al vanaf 2006 is de commissie in haar nieuwe samenstelling bezig met de actualisering en de aanpassing van het inrichtingsplan. Ten opzichte van het oorspronkelijke uit 1998 is de reikwijdte verbreed en wordt de omvang van het gebied aangepast, onder andere aan het reconstructieplan en aan inmiddels ontwikkelde plannen voor de stadsrand Hengelo-Noord, Dinkelland en Borne.

De commissie heeft bij het aanpassen van het inrichtingsplan de volgende uitgangspunten geformuleerd (Ministerie van LNV 2008):

- Het huidige inrichtingsplan (= vastgestelde Landinrichtingsplan 1998) wordt zoveel mogelijk gehandhaafd en alleen daar waar noodzakelijk gewijzigd en aangevuld;
- De doelstellingen uit het reconstructieplan Salland-Twente, die van toepassing zijn op het gebied Saasveld-Gammelke, worden vertaald in het Ontwerp-Wijziging Inrichtingsplan 2008;
- Inrichtingsmaatregelen onderdeel van de Stadsrandvisie Hengelo-Noord, Borne en Dinkelland worden, daar waar partijen overeenstemming hebben, meegenomen in het Ontwerp-Wijziging Inrichtingsplan 2008;
- Afspraken die gemaakt zijn in het kader van de uitvoering van het inrichtingsplan, bijvoorbeeld met grondeigenaren, blijven gehandhaafd;
- Bij de uitvoering van het nieuwe inrichtingsplan wordt geen onderscheid worden gemaakt tussen maatregelen volgens het huidige inrichtingsplan en maatregelen die als wijziging worden toegevoegd aan het inrichtingsplan.

2.3 Belangrijkste maatregelen uit het Landinrichtingsplan

Voor een uitgebreide beschrijving van de begrenzing van het plangebied, de maatregelen en de wijzigingen ten opzichte van 1998, wordt verwezen naar het oorspronkelijke Landinrichtingsplan 1998 (Ministerie van LNV 1998) en het Ontwerp-Wijziging Inrichtingsplan van 1 juni 2008 (Ministerie van LNV 2008). Onderstaand is alleen een samenvatting gegeven van de belangrijkste ingrepen in het gebied, mede gezien vanuit een mogelijke interactie met de beschermde natuurwaarden van het Natura 2000-gebied Lemselermaten. De aspecten 'boerderijverplaatsing/-uitplaatsing' en 'waterhuishouding' worden uitgebreider besproken in respectievelijk paragraaf 2.4 en 2.5, omdat deze door hun externe werking invloed kunnen hebben op de beschermde natuurwaarden van Natura 2000-gebied Lemselermaten.

Bij de ruimtelijke uitwerking van de doelstellingen van de landinrichting is uitgegaan van een zogenaamd 'landschappelijk raamwerk'. Dit raamwerk bestaat uit (broek)-bossen, reservaatgebieden, natuurontwikkelingsprojecten, beken, singels en uitloopgebieden. De landbouw kan zich binnen dit raamwerk ontwikkelen, waarbij landbouw zoveel mogelijk van natuur gescheiden blijft. Daarnaast gaat het planconcept ook uit van een verbetering van de leefbaarheid, in de betekenis van een veiligere verkeersafwikkeling, een prettige woonomgeving en meer recreatieve mogelijkheden.

In het Landinrichtingsplan zijn een zestal thema's gevolgd, te weten:

1. Landbouw
2. Water
3. Natuur
4. Landschap en cultuurhistorie
5. Leefbaarheid
6. Infrastructuur

De diverse maatregelen uit het Landinrichtingsplan worden aan de hand van deze thema's onderstaand kort beschreven. De beschrijving is een samenvoeging van informatie uit het

oorspronkelijke Landinrichtingsplan (Ministerie van LNV 1998) en het Ontwerp-Wijziging Inrichtingsplan van juni 2008 (Ministerie van LNV 2008).

Ad. 1) Landbouw

Doelstelling:

- Goed ingerichte landbouwgronden met duurzame agrarische bedrijven;
- Verbetering van de verkavelingsstructuur, ontsluiting en waterbeheersing.

Maatregelen:

- Aankopen en/of uitrusten van gronden;
- Uitvoeren van kavelaanvaardingswerken (o.a. graven en dempen van sloten);
- Verplaatsing van 1 en uitplaatsing van 5 agrarische bedrijven;
- Verbeteren van het watersysteem.

Ad. 2) Water

Doelstelling:

- Verbetering van het natuurlijke watersysteem van beken en beekdalen;
- Vermindering van verdroging en wateroverlast;
- Extra aandacht voor de Deurningerbeek en omgeving;
- Saneren van verontreinigde waterbodems en overstorten.

Maatregelen:

- Aanpassing van beekprofielen in de Lemselerbeek, Saasvelderbeek, Gammelkerbeek en de Deurningerbeek (verwijdering stuwen, ophogen bodemprofielen, hermeandering en aanleg van natuurstroken);
- Gedeeltelijk nieuw tracé voor de Deurningerbeek, met extra ruimte voor natuurstroken langs de beek, inzet van blauwe maatregel en aanleg van stapstenen;
- Aanleg van retentiebekkens in de Gammelkerbeek (Groote Veld en Hertme);
- Conserveren van water in de hogere gronden door aanpassing van de detailontwatering;
- Verbeteren en aanleggen van waterlopen en onderhoudsvoorzieningen ten behoeve van een voldoende afwatering van landbouwgronden;
- Inzet van blauwe diensten.

Ad. 3) Natuur

Doelstelling:

- Behoud en herstel van actuele natuurwaarden;
- Realisering van de ecologische hoofdstructuur en ecologische verbindingzones;
- Vermindering van de bemestingsdruk

Maatregelen:

- Herstel natuurlijke watersysteem en kwelzones (zie bij water)
- Verminderen van de versnippering en verstoring door het aanleggen van verbindingen tussen natuurgebieden, het verbeteren van leefgemeenschappen en een aantal aanvullende faunavoorzieningen;
- Uitbreiden van de bestaande natuurgebieden, o.a. door uitruil van cultuurgonden (totaal 163 ha in deelgebied Saasveld-Gammelke en 31 ha in deelgebied Weerselo-Zuid);
- Aanleg van stapstenen langs de Deurningerbeek.

Ad. 4) Landschap en cultuurhistorie

Doelstelling:

- Een aantrekkelijk landschap met een eigen karakter, dat duurzaam recht doet aan landbouw, natuur, recreatie en leefbaarheid.

Maatregelen:

- Deels terugbrengen van de natuurlijke loop van beken;
- Aanbrengen van beplantingen op steilranden van essen- en kampenlandschappen;
- Geen nieuwe beplantingen in jonge ontginningslandschappen;
- Kunst in het landschap/ 'land art'.

Ad. 5) Leefbaarheid

Doelstelling:

- Het creëren van een economisch, sociaal duurzaam en aantrekkelijk platteland.

Maatregelen:

- Aanleg klootschietbaan;
- Stimuleringsmaatregelen ondernemers;
- Diverse overige maatregelen zoals benoemd onder de punten 1, 3 & 4.

Ad. 6) Infrastructuur t.b.v. recreatie en veiligheidDoelstelling:

- Verbeteren verkeersveiligheid;
- Verhogen van de toegankelijkheid en beleefbaarheid voor bewoners en recreanten.

Maatregelen:

- Aanleg fiets-, wandel- en ruiterspaden;
- Aanleg parkeer- en picknickplaatsen;
- Reconstructie kruispunten;
- Aanleg en verbetering van wegen.

2.4 Verplaatsing/ uitplaatsing van agrarische bedrijven

Ten behoeve van het realiseren van natuurdoelen en het optimaliseren van de verkaveling voorziet het Landinrichtingsplan in de verplaatsing en uitplaatsing van meerdere agrarische bedrijven. In het Landinrichtingsplan 1998 zijn maximaal vijf boerderijuitplaatsingen opgenomen. Momenteel is er sprake van vier concrete uitplaatsers, waarvan er drie inmiddels gerealiseerd zijn en één in 2009 gerealiseerd wordt. Het plan biedt dus nog ruimte voor nog één uitplaatser. Naast de uitplaatsingen is één boerderijverplaatsing (Arkink) binnen het plangebied voorzien. Ook zijn ten gevolge van grondverwerving diverse bedrijven gestopt of ingekrompen. In totaal zijn vier verschillende categorieën agrarische bedrijven te onderscheiden die voor wat betreft veebezetting en/of grondgebruik wijzigen. Deze categorieën zijn onderstaand toegelicht en de bijbehorende bedrijven zijn ruimtelijk weergegeven in Bijlage 2 van deze rapportage.

Uitplaatsers (cat. I: H, I, J en K):

Van de 4 uitplaatsers bevinden zich 3 binnen 3.000 m en 1 buiten 3.000 m.

Verplaatser (cat. II) Arkink:

Arkink ligt zowel op de huidige als op de nieuwe locatie binnen 3.000 m.

Grondverwerving (cat. III: A,B,C, G, L, M en N):

In het kader van het inrichtingsplan is van 7 bedrijven grond verworven, waardoor de bedrijven zijn gestopt met veehouderij.

Overig (cat. IV: D, E en F):

Het inrichtingsplan is voor 3 andere bedrijven aanleiding geweest het vee gedeeltelijk of geheel af te stoten.

Ammoniakdepositie

De wijzigingen in grondgebruik en de verplaatsing en uitplaatsingen van agrarische bedrijven zijn van grote invloed op de uitstoot van verzurende en vermestende stoffen en daarmee op de depositie van deze stoffen op Natura 2000-gebied Lemselermaten. In eerder verband (Concept-Voortoets 30 mei jl.) is berekend dat het Landinrichtingsplan 1998 bijdraagt aan een netto afname van de ammoniakbelasting van 11,7 mol zuur per ha per jaar op de Lemselermaten. Dit resultaat is echter bepaald aan de hand van verouderde gegevens en een niet optimale rekenmethode. Moning, Doekes & Maalderink (2008) hebben aan de hand van actuele gegevens van het gebied en het model AAgro-stacks nieuwe berekeningen uitgevoerd om de ammoniakdepositie op de Lemselermaten nauwkeuriger te bepalen. Voor uitgebreide informatie over de gebruikte methode en de gebruikte data wordt verwezen naar dit document. Onderstaand wordt een samenvatting van de resultaten gegeven, voor zover deze implicaties hebben voor het voorliggende onderzoek.

In de modelberekening is gekeken naar de maatregelen in het Landinrichtingsplan 1998 die van invloed zijn op de ammoniakdepositie op de Lemselermaten. Deze maatregelen zijn analoog aan de eerder beschreven vier categorieën van agrarische bedrijven die hun bedrijfsvoering wijzigen:

- *Uitplaatsen* van agrarische bedrijven ten behoeve van nieuwe natuur;
- *Verplaatsen* van een agrarisch bedrijf ten behoeve van realisatie van nieuwe natuur en een betere toedeling
- *Verwerven* van grond voor nieuwe natuur,

- *Overige*: in de slipstream van deze maatregelen het gefaciliteerd afstoten van veehouderijtakken.

In het totaal gaat het in de analyse om 13 bedrijven binnen een straal van 3.000 m van de Lemselermaten, waar de dieren aantallen door toedoen van de landinrichting zijn afgenomen. Als de verplaatsing van Arkink wordt meegerekend resulteert dit netto in een afname van de stalemissie van 17.622 kg ammoniak per jaar. Als gevolg van deze ingrepen ontstaat zodoende een afname van de depositie van 36,24 mol zuur per ha per jaar op de Lemselermaten. De enige ingreep die *sec.* een toename van de ammoniakemissie tot gevolg heeft - zijnde de verplaatsing van Arkink - wordt daarmee ruimschoots gesaldeerd door de overige landinrichtingsmaatregelen.

In onderstaand kader is dit verder toegelicht.

Ammoniakreductie op de Lemselermaten

De set van landinrichtingsmaatregelen leidt netto tot een reductie van 36,24 mol zuur per ha per jaar op de Lemselermaten. Netto is 3,92 mol zuur per ha per jaar reductie (11% van het totaal) toe te schrijven aan de uit- en verplaatsingen die uitsluitend in het Landinrichtingsplan van 1998 zijn opgeschreven (Categorie I - Categorie II).

Door de boerderijverplaatsing van Arkink *sec.* wordt op zijn huidige locatie het oude emissiepunt opgeheven. Hij verplaatst naar een nieuwe locatie in het Lemselerveld, waardoor er een nieuw emissiepunt ontstaat. De bijdrage op de oude locatie is met AAgro-stacks berekend op 2,22 mol zuur per ha per jaar op de Lemselermaten (op basis van het vergund aantal dieren). Voor de nieuwe locatie is een waarde van 4,08 mol zuur per ha per jaar berekend. Netto is er zodoende sprake van een toename van 1,86 mol zuur per ha per jaar.

In het samenhangend pakket om gronden vrij te maken voor de nieuwe natuur en de verkaveling te kunnen verbeteren, zijn naast de verplaatsing van Arkink drie boerderij-uitplaatsingen gerealiseerd. Deze leveren gezamenlijk een reductie van 5,87 mol zuur per ha per jaar op de Lemselermaten. Deze reductie bedraagt meer dan de toename ten gevolge van de verplaatsing van Arkink zodat in dit verband een netto reductie optreedt van 3,92 mol zuur per ha per jaar op de Lemselermaten.

Naast bovenbeschreven boerderijverplaatsingen, zijn door grondverwerving 7 bedrijven gestopt, hetgeen heeft geleid tot een extra afname van 19,73 mol zuur per ha per jaar (54% van het totaal). Drie bedrijven die vee hebben afgestoten dragen verder bij voor een afname van 12,59 mol zuur per ha per jaar (35% van het totaal).

Naast de afname van de stalemissies (puntbronnen) is door realisatie van 86 ha nieuwe natuur binnen 3.000 m van de Lemselermaten een afname van emissie als gevolg van het minder uitrijden van mest te verwachten. Deze afname is echter niet gekwantificeerd.

2.5 Waterhuishouding

Het waterschap Regge & Dinkel heeft op basis van modelstudies bepaald wat de huidige hydrologische situatie is en welke situatie wenselijk is vanuit het GGOR-beleid (Gewenst Grondwater- en Oppervlaktewater Regiem). Ook is gekeken naar locaties waar ruimte ligt voor meer inundaties.

Grondwater

Bij het gewenste grondwaterregiem wordt onderscheid gemaakt in de gemiddelde laagste grondwaterstand (GLG, de droogste situatie) en de gemiddelde hoogste grondwaterstand (GHG, de natste situatie). De conclusie is dat voor de verschillende functies de grondwaterstand plaatselijk te laag is. Het is wenselijk dat de zomergrondwaterstand over ca. 1/3 deel van het gebied met meer dan 30 cm wordt verhoogd. Dit geldt het sterkst voor het stuwwalgedeelte van Oldenzaal, daar waar veel beken ontspringen. Uitzondering is het gebied met landbouwgerichte waterhuishouding direct ten westen van Oldenzaal (Lemselerveld en de Overhoekeresch). Hier zijn de grondwaterstanden aan de hoge kant voor de landbouwfuncties.

De GHG in het gebied hoeft wat minder omhoog dan de GLG en is op veel plaatsen al naar wens. Ook hier geldt dat vooral langs de stuwwalflank van Oldenzaal een verhoging nodig is en in het naastliggende landbouwgebied een verlaging.

Voor het verkrijgen van de gewenste grondwaterstijging zijn de volgende maatregelen voorgesteld (Van der Scheer 2006):

- Het uitzetten van de drinkwaterwinning in Weerselo
- Het verhogen van peilen in waterlopen;
- Het extensiveren van waterlopen.

In Bijlage 3 zijn de grondwatereffecten weergegeven als gevolg van de uit te voeren maatregelen in het Landinrichtingsplan. Hieruit blijkt dat in het gebied rond de Lemselermaten geen verandering van de grondwaterstand optreedt. De GLG stijgt vooral in de nieuwe natuurgebieden: in de bovenlopen van de Saasvelderbeek (Handijksmeden), in het ten noordoosten van Gravensbosch en het gebied ten noorden van het Molenvan. De GHG stijgt vooral in het beekdal van de Lemselerbeek en Saasvelderbeek.

Oppervlaktewater

Voor oppervlaktewater zijn de aspecten 'stroomsnelheid' en 'inundatie' van belang. De gewenste stroomsnelheid blijkt momenteel op veel plaatsen niet gehaald te worden, vanwege grote dwarsprofielen en de peilbeheersing door stuwen. Door stuwen te verwijderen wordt de gewenste hogere stroomsnelheid gehaald. In combinatie met aanpassingen in het dwarsprofiel en hermeandering van de diverse beken worden inundaties ten gevolge van piekafvoeren beter opgevangen. Ongeveer 1/3 deel van het beekdal van de Lemseler- en Saasvelderbeek is benodigd om de wateropgave te realiseren. Deze verandering in het waterbeheer heeft o.a. gevolgen voor de landbouwkundige bedrijfsvoering. Samengevat bestaat de maatregelen-set uit de volgende onderdelen:

- Peilverhoging;
- Dwarsprofielverkleining
- Ontstuwing
- Nastreven van inundaties;

Om de peilverlaging ten gevolge van de ontstuwing te voorkomen moet het dwarsprofiel verkleind worden middels bodemverhoging. In de praktijk leidt dit lokaal tot meer inundaties.

3 Juridisch kader

3.1 Natura 2000, Natuurbeschermingswet en Habitatrichtlijn

Natura 2000 is het netwerk van natuurgebieden in de Europese Unie, die worden beschermd op grond van de Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrichtlijn (1992). Deze richtlijnen geven aan welke typen natuur en welke soorten moeten worden beschermd. De lidstaten wijzen daarvoor speciale beschermingszones aan en moeten instandhoudingsmaatregelen nemen om deze gebieden te beschermen.

De Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn zijn in Nederland geïmplementeerd in de Natuurbeschermingswet 1998 (Nbw 1998). Deze wet kent voor de Natura 2000-gebieden een vergunningenstelsel en beheerplannen. Hiermee is een zorgvuldige afweging (Habitattoets) rond het gebruik van natuurgebieden die gevolgen kunnen hebben voor Natura 2000-gebieden en hun natuurwaarden gewaarborgd. Activiteiten en projecten mogen in principe alleen als er geen significante schade aan de beschermde natuurwaarden wordt gedaan.

Voordat een gebied wordt aangewezen als Natura 2000-gebied, legt het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) een ontwerp-aanwijzingsbesluit ter inzage als onderdeel van een inspraakprocedure. Op basis van deze ontwerp-besluiten en de ingediende zienswijze wordt een definitief aanwijzingsbesluit vastgesteld. Het aanwijzingsbesluit voor een Natura 2000-gebied valt onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit (LNV). Door de formele aanwijzing komt een Vogel- en/of Habitatrichtlijngebied onder de wettelijke bescherming van de Nbw 1998.

Op het moment van schrijven is nog slechts een zeer beperkt aantal Natura 2000-gebieden formeel aangewezen. De meeste Natura 2000-gebieden bevinden zich nog in het stadium van een ontwerp-aanwijzingsbesluit. De Europese Habitatrichtlijn is daarmee nog niet volledig geïmplementeerd in de Nederlandse wetgeving. Omdat de Nbw 1998 geen betekenis toekent aan een ontwerp-aanwijzingsbesluit, is voor gebieden die uitsluitend zijn aangemeld onder de Habitatrichtlijn (en niet ook tevens onder de Vogelrichtlijn), maar nog niet door Nederland zijn aangewezen, de rechtstreekse werking van de Habitatrichtlijn van toepassing. In dergelijke gevallen is het toetsingskader conform artikel 6 lid 3 en 4 van de Habitatrichtlijn van toepassing.

3.2 Habitattoets

Iedereen die vermoedt of kan weten dat zijn handelen of nalaten, gelet op de instandhoudingdoelstelling, nadelige gevolgen voor een Natura 2000-gebied kan hebben, is verplicht is deze handelingen achterwege te laten of te beperken als dit niet mogelijk is. De beoordeling of plannen of projecten mogelijk nadelige gevolgen kunnen hebben voor een Natura 2000-gebied vindt plaats in een zogenaamde 'Habitattoets'. In de regel wordt daarbij gestart met een oriënterend vooronderzoek - een zogenaamde 'Voortoets'.

Indien op basis van een dergelijke Voortoets niet kan worden uitgesloten dat er geen 'significante' gevolgen uitgaan van het betreffende plan of project, zal een 'Passende Beoordeling' moeten worden opgesteld. Indien uit de Passende Beoordeling volgt dat significante gevolgen optreden kan een plan of project alleen worden toegestaan indien gelijktijdig voldaan wordt aan een drietal criteria, de zogenaamde ADC-criteria: zijn er alternatieven, is het een dwingende reden en is er compensatie?

De gevolgen moeten, indien zij negatieve effecten hebben, tevens beoordeeld worden in samenhang met die van andere plannen en projecten. Dit laatste wordt aangeduid met 'cumulatieve effecten'.

3.3 Significantie van effecten

Centraal in een effectbeoordeling staat steeds de vraag in hoeverre plannen en handelingen tot significant negatieve effecten op de instandhoudings-doelstellingen kunnen leiden. Om te bepalen of een effect significant is in het licht van de doelstelling van de Vogel- en

Habitatrichtlijn, wordt in de praktijk gebruik gemaakt worden van het principe van de 'gunstige staat van instandhouding' van een soort of habitat, analoog aan de wijze waarop dit in de Flora- en faunawet wordt beoordeeld. Om een soort of habitat in gunstige staat van instandhouding te houden moet:

- uit populatiedynamische gegevens blijken dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van het natuurlijke habitat waarin zij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn ook blijft;
- blijken dat het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort of het habitat binnen afzienbare tijd niet kleiner lijkt te worden;
- er een voldoende groot habitat bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.

Dit houdt samengevat in dat plannen of activiteiten die bijdragen aan een aantasting van de draagkracht van het gebied voor het voortbestaan van natuurlijke habitats en habitats van soorten, beschouwd moeten worden als een significante aantasting.

4 Natura 2000-gebied 'Lemselermaten'

4.1 Kenschets en gebiedsbeschrijving

Lemselermaten bevat vochtige heiden, schrale graslanden en moerasbos. Het gebied ligt tussen de Weerselerbeek en Dollandbeek, aan de westelijke voet van de stuwwal van Oldenzaal. Het centrale deel bestaat uit een dekzandrug geleidelijk over in de lage gronden van de beekdalen die voornamelijk bestaan uit elzenbroekbos. In dit reliëfrijke, kleinschalige landschap treedt op laaggelegen plekken basenrijk grondwater uit. In het verleden lag hier een reeks van maten met orchideeënrijk kalkmoeras, maar van deze soortenrijke graslanden resteert nog een enkel maatje. (Kiwa Water Research & EGG 2007, www.synbiosys.alterra.nl)

Het gebied is in beheer van Staatsbosbeheer en meerdere particulieren en ligt geheel binnen de Gemeente Dinkelland. Het totale oppervlakte bedraagt 56 ha.

4.2 Instandhoudingsdoelstellingen

De formele aanwijzing van Lemselermaten als Natura 2000-gebied is momenteel nog in procedure. Ten behoeve van deze aanwijzing zijn door het Ministerie van LNV een ontwerp-aanwijzingsbesluit met bijhorende kaart en een gebiedendocument opgesteld. In het najaar van 2008 wordt bovendien een beheerplan voor het gebied opgesteld.

Bij de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied worden prioriteiten vastgesteld om de habitats en soorten in een gunstige staat van instandhouding te behouden of te herstellen, tegen de achtergrond van de voor het gebied bestaande dreigingen voor achteruitgang en vernietiging. Landelijke doelen vormen daarbij de kaders voor de formulering van de zogenaamde instandhoudingsdoelen op gebiedsniveau. Zo is uiteindelijk per Natura 2000-gebied de instandhoudingsdoelstelling voor wat betreft de oppervlakte en kwaliteit van het gebied weergegeven. Deze gebiedsdoelen zijn geformuleerd in termen van behoud, verbetering van de kwaliteit en/of uitbreiding van de verspreiding. Deze vereisten voor een Natura 2000-gebied vormen de basis voor een habitattoets.

In het door het Ministerie van LNV opgestelde ontwerp-aanwijzingsbesluit Lemselermaten (Ministerie van LNV 2007) zijn instandhoudingsdoelstellingen opgenomen voor vijf habitattypen en de soort Zeggekorfslak. In de voorliggende habitattoets worden de instandhoudingsdoelen van al deze habitattypen en de soort Zeggekorfslak in de beoordeling meegenomen. Deze natuurwaarden moeten in een gunstige staat worden gebracht of gehouden en vormen de basis van de habitattoets. In onderstaande tabel 1 zijn de instandhoudingsdoelen samengevat:

Uit de tabel 1 is af te leiden dat voor alle habitattypen en de soort Zeggekorfslak de landelijke staat van instandhouding matig ongunstig tot zeer ongunstig is. De landelijke bijdrage van het gebied is veelal gemiddeld tot groot. Met uitzondering van het type 'Zwakgebufferde vennen' is voor alle habitats en de soort Zeggekorfslak een verbeteropgave opgenomen.

Tabel 1

Instandhoudingsdoelen voor Natura 2000-gebied 'Lemselermaten' Bron: ontwerp-aanwijzingsbesluit, Ministerie van LNV 2007.

		Staat van instandhouding	Relatieve bijdrage	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit
Habitattypen					
H3130	Zwak gebufferde vennen	-	+	=	=
H4010_A	Vochtige heiden (<i>hogere zandgronden</i>)	-	+	>	>
H4030	Droge heiden	--	-	>	>
H7140_A	Overgangs en trilvenen (<i>trilvenen</i>)	--	-	>	>
H7230	Kalkmoerassen	--	++	>	=
H91E0_C	*Vochtige alluviale bossen (<i>beekbegeleidende bossen</i>)	-	+	=($<$)	>
		Staat van instandhouding	Relatieve bijdrage	Doelstelling leefgebied	Doelstelling populatie
Soorten					
H1016	Zeggekorfslak	--	+	>	=

Legenda

* Prioritair habitatype

Landelijke staat van instandhouding (habitattypen + soorten)

- + gunstig
- matig ongunstig
- zeer ongunstig

Relatieve bijdrage van het gebied in Nederland (habitattypen + soorten)

- ++ groot (> 15%)
- + gemiddeld (2-15%)
- gering (< 2%)

Doelstelling voor oppervlakte en/of kwaliteit (habitattypen)

- = behoud
- > uitbreiding
- =($>$) uitbreiding met behoud van de goed ontwikkelde locaties
- < vermindering is toegestaan, ten gunste van met name genoemde habitatype of soort
- =($<$) achteruitgang ten gunste van ander habitatype of soort toegestaan

Doelstelling voor leefgebied en/of omvang populatie (soorten)

- = behoud
- > uitbreiding/verbetering
- < vermindering is toegestaan
- =($<$) achteruitgang ten gunste van ander habitatype of soort toegestaan

4.3 Toelichting op het ontwerp-aanwijzingsbesluit

In het ontwerp-aanwijzingsbesluit van de Lemselermaten wordt ondermeer onderscheid gemaakt in 'algemene doelen', 'kernopgaven', 'habitattypen' en 'soorten'.

Algemene doelen

Algemene doelen zijn geformuleerd voor alle Natura 2000-gebieden en hebben betrekking op behoud van de bijdrage aan de biologische diversiteit en de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie. Tevens het behoud van de ecologische en ruimtelijke samenhang van het Natura 2000-netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie, behoud van de natuurlijke kenmerken en behoud van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingdoelstellingen zijn geformuleerd.

Kernopgaven

Ten behoeve van de formulering van de doelen op landelijk en op gebiedsniveau zijn per landschap kernopgaven geformuleerd. Elk gebied heeft één of meer kernopgaven toebedeeld gekregen. Elk Natura 2000-landschap én elk Natura 2000-gebied levert nu en op termijn een eigen specifieke bijdrage aan de instandhouding van de biodiversiteit van de Europese Unie. De kernopgaven zijn geformuleerd op basis van de bijdragen, de belangrijkste verbeteropgaven, de aangewezen habitattypen en soorten. De toedeling van de kernopgaven geeft aan welke gebieden de relatief grootste bijdrage leveren voor de realisering van bepaalde landelijke doelen.

Voor 'Lemselermaten' zijn de volgende kernopgaven gesteld:

- 5.03 Kalkmoerassen en trilvenen: Herstel kwaliteit en uitbreiding areaal van kalkmoerassen H7230 en overgangs- en trilvenen (trilvenen) H7140_A, in mozaïek met schraalgraslanden.
- 5.06 Beekdalflanken: Ontwikkelen van kleinschalige mozaïeken met beekdalgraslanden en met vochtige heiden (hogere zandgronden) H4010_A op de beekdalflank t b.v. herpetofauna en insecten.
- 5.07 Vochtige alluviale bossen: Herstel kwaliteit en vergroting areaal vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen) *H91E0_C en behoud leefgebied zeggekorfslak H1016.

Habitattypen

H3130 *Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het Littorelletalia uniflorae en/of Isoëto-Nanojuncetea*

Doel: Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting: Het habitatype zwakgebufferde vennen komt over een kleine oppervlakte voor in de laagste delen van het terrein met het habitatype H7230 kalkmoerassen.

H4010 *Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix*

Doel: Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige heiden, hogere zandgronden (subtype A).

Toelichting: Het habitatype vochtige heiden, hogere zandgronden (subtype A) komt voor in de vorm van twee natte heideterreintjes in het gebied. Deels komt het matig ontwikkeld voor. De vochtige heide is van bijzonder belang vanwege de aanwezige populatie gentiaanblauwtje.

H4030 *Droge Europese heide*

Doel: Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting: Het habitatype droge heiden komt voor in mozaïek met habitatype H4010 vochtige heiden, hogere zandgronden (subtype A) op een gering oppervlakte.

H7140 *Overgangs- en trilveen*

Doel: Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van overgangs- en trilvenen, trilvenen (subtype A).

Toelichting: Het habitatype overgangs- en trilvenen, trilvenen (subtype A) kwam vroeger goed ontwikkeld voor in de vorm van een zeggenbegroeiing met ronde zegge. Door verdroging en eutrofiëring is het type achteruitgegaan en momenteel in matig ontwikkelde toestand aanwezig. Belangrijke soorten zijn nog aanwezig in het gebied. Het betreft een subtype dat landelijk in een zeer ongunstige staat van instandhouding verkeert en zeldzaam is in beekdalen.

- H7230** *Alkalisch laagveen*
Doel: Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit.
Toelichting: Het habitatype kalkmoerassen komt over een kleine oppervlakte voor aan de voet van een helling waar basenrijk water uittreedt. Het betreft één van de beste voorbeelden van het habitatype in ons land. Het habitatype komt hier zowel voor in de vorm van orchideerijk blauwgrasland als in de vorm van kleine zeggenbegroeiingen. Van de soort Breed wollegras betreft het de enige groeiplaats in Nederland. Daarom levert het gebied een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel van het habitatype.
- H91E0** **Bossen op alluviale grond met Alnus glutinosa en Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)*
Doel: Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen (subtype C).
Toelichting: Voor het habitatype vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen (subtype C) is verbetering van de kwaliteit mogelijk en nodig. Achteruitgang in oppervlakte mag niet ten koste gaan van het leefgebied van de zeggekorfslak (H1016).
- Soorten**
- H1016** *Zeggekorfslak*
Doel: Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor behoud populatie
Toelichting: Het betreft hier één van de weinige vindplaatsen van de zeggekorfslak buiten Zuid-Limburg. De soort - die hier pas recent ontdekt is - komt voor in elzenbroekbos.

5 Effectbeoordeling

5.1 Een overzicht van mogelijke storingsfactoren

Met behulp van de effectenindicator zoals beschikbaar op de website van het Ministerie van LNV, kan een verkenning worden uitgevoerd naar kansen op mogelijke significante effecten op kwalificerende soorten en habitats. De effectenindicator geeft informatie over de gevoeligheid van soorten en habitattypen voor de meest voorkomende storende factoren, gebaseerd op absolute getallen voor biotische randvoorwaarden en kennis van ruimtelijke randvoorwaarden. In onderstaande tabel 2 zijn de resultaten van de effectenindicator opgenomen van Natura 2000-gebied Lemselermaten.

Tabel 2

Resultaten effectenindicator voor Natura 2000-gebied 'Lemselermaten'. Bron: www.minlnv.nl.

Storingsfactor	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Zwakgebufferde vennen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vochtige heiden	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Droge heiden	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Overgangs- en trilvenen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Kalkmoerassen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
*Vochtige alluviale bossen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Zeggekorfslak	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

■ zeer gevoelig
■ gevoelig
■ niet gevoelig
■ n.v.t.
... onbekend

Legenda

1 Oppervlakteverlies	11 Verandering dynamiek substraat
2 Verzuring	12 Geluid
3 Vermesting	13 Licht
4 Verzoeting	14 Trilling
5 Verzilting	15 Verstoring door mensen
6 Verontreiniging	16 Mechanische effecten
7 Verdroging	17 Barrièrewerking
8 Vernatting	18 Versnippering
9 Verandering stroomsnelheid	19 Introductie of uitbreiding van gebieds- vreemde of genetisch gemodificeerde soorten
10 Verandering overstromings- frequentie	

Uit de tabel valt af te lezen dat de kwalificerende habitattypen en de soort Zeggekorfslak voor een groot aantal storingsfactoren 'gevoelig' tot 'zeer gevoelig' kunnen zijn voor de factoren 'oppervlakteverlies', 'verzuring', 'vermesting', 'verzilting', 'verdroging', 'vernatting' en 'versnippering'. Op voorhand kunnen echter een groot aantal storingsfactoren worden uitgesloten, omdat zij met zekerheid niet zullen optreden als gevolg van activiteiten of plannen binnen het herinrichtingsgebied. Veel verstoringfactoren zijn alleen schadelijk indien zij binnen het Natura 2000-gebied zelf plaatsvinden en de habitats of soorten direct aantasten, zoals betreding en vernieling (Nr. 1, 11 t/m 19). Andere factoren zullen hier logischerwijs niet kunnen plaatsvinden, zoals verzilting (nr. 5) of verontreiniging (nr. 6). Negatieve factoren waarvan de oorzaken grotendeels in de omgeving van het Natura 2000-gebied liggen die wel een negatieve invloed kunnen hebben, zijn verzuring en vermesting (nr. 2 en 3) en effecten op de waterhuishouding (7 t/m 10).

5.2 Vermesting, verzuring en waterhuishouding

In opdracht van het Ministerie van LNV heeft Kiwa Water Research voor 113 Natura 2000-gebieden in beeld gebracht wat de kansen en knelpunten zijn voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen voor (zoete tot brakke) waterafhankelijke habitattypen. De analyse heeft bijgedragen aan de formulering van de instandhoudingsdoelstellingen zoals die zijn opgenomen in de ontwerpaanwijzingsbesluiten en het Natura 2000 doelendocument. Daarnaast vormt de analyse een belangrijk hulpmiddel bij de verdere uitwerking van de instandhoudingsdoelstellingen in de Natura 2000-beheerplannen.

Een dergelijke analyse is ook uitgevoerd voor Natura 2000-gebied Lemselermaten (Kiwa Water Research & EGG 2007). Uit deze analyse blijkt dat het gebied vooral te kampen heeft met vermisting, verzuring en verdroging. Zonder maatregelen in de waterhuishouding en vermindering van de vermisting van het grondwater zullen habitattypen 'H9160A eiken-Haagbeukenbossen (hogere zandgronden)' en 'H91E0C vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)' verder achteruitgaan. Voor behoud van H91E0C en uitbreiding van H9160A zijn daarom maatregelen tegen verdroging en vermisting noodzakelijk. Uitvoering daarvan heeft hoge prioriteit voor H91E0C.

Vermisting en verzuring

Ammoniak (NH_3) en stikstofoxiden (NO_x) zijn beiden stikstofhoudende stoffen die een vermistend en verzurend effect kunnen hebben op het milieu. De belangrijkste bronnen van de stikstofdepositie zijn landbouw, verkeer en de industrie. Circa 30% van de totale stikstofdepositie in Nederland komt daarbij uit het buitenland. Het verkeer is de belangrijkste bron van stikstofoxiden. De industrie en de energiesector zijn andere belangrijke bronnen. De landbouw draagt voor ca 90% bij aan de ammoniakdepositie in Nederland. De belangrijkste agrarische bronnen zijn veestallen, toediening van dierlijke en kunstmest, beweiding en mestopslag.

In tegenstelling tot NO_x -verbindingen die tamelijk vluchtig zijn en zich diffuus verspreiden, heeft ammoniak de eigenschap snel neer te slaan. Uit praktijkmetingen en berekeningen met modellen blijkt dat het overgrote deel van de uitgestoten ammoniak door agrarische bedrijven binnen een straal van drie kilometer rond het emissiepunt weer neerdaalt op de bodem of de vegetatie (Gies *et al.* 2008).

Uit een recente studie van Alterra naar de effectiviteit van ammoniakmaatregelen in en rondom de Natura 2000-gebieden in de provincie Overijssel, blijkt dat in Lemselermaten de kritische depositie voor alle habitattypen wordt overschreden met bijna 50% (Gies *et al.* 2008). In 2005 was 35% van de totale stikstofdepositie op de Lemselermaten afkomstig van agrarische bedrijven binnen een straal van 3 kilometer. Dit is in relatie tot andere Natura 2000-gebieden in Overijssel en elders in Nederland zeer hoog. In het geval van de Lemselermaten zal de noodzakelijke terugdringing van de huidige overschrijding van de kritische depositiewaarde dan ook voor een relatief groot deel via lokale maatregelen genomen moeten worden.

Het Landinrichtingsplan heeft daar al een belangrijke aanzet toe gegeven. De wijzigingen in grondgebruik en de verplaatsing en uitplaatsingen van agrarische bedrijven ten gevolge van de maatregelen uit het Landinrichtingsplan hebben een depositievermindering van ruim 36 mol stikstof per ha per jaar op Natura 2000-gebied Lemselermaten tot gevolg. Deze afname komt overeen met bijna 4% van de totale ammoniakdepositie die afkomstig is uit een straal van 3 kilometer rond de Lemselermaten (ijkjaar 2005, uit: Gies *et al.* 2008).

In het KIWA-rapport worden alle knelpunten en oplossingsrichtingen met betrekking tot vermisting en verzuring aangegeven. In onderstaande Tabel 3 zijn ze samengevat.

Tabel 3

Knelpunten en maatregelen m.b.t. behoud van de natuurlijke trofiegraad en basenrijkdom in de Lemselematen. Vetgedrukte maatregelen zijn prioritair. Bron: Kiwa Water Research & EGG 2007.

Knelpunt	Maatregelen
1. Verzuring als gevolg van verminderde/ stoppen toestroming basenrijk grondwater door vermindering van de grondwateraanvulling in het intrekgebied (stedelijke uitbreiding van Oldenzaal op de stuwwal);	- Natuurontwikkeling in huidige agrarische percelen binnen Natura 2000-gebied (plaggen/ ondiep afgraven). - Stoppen of verminderen bemesting in het intrekgebied (binnen en buiten Natura 2000-gebied).
2. Interne eutrofiering als gevolg van toestroming van sulfaatrijk grond-/ oppervlaktewater door bemesting in het intrekgebied (binnen en buiten Natura 2000-gebied);	
3. Externe eutrofiering door inspoeling van slib vanuit akkers;	
4. Externe eutrofiering door bemesting binnen Natura 2000-gebied;	
5. Interne eutrofiering door verdroging (zie verder knelpunten (6-10)).	

Waterhuishouding

Diverse beken in het gebied hebben hun natuurlijke verloop verloren door verdieping en kanalisatie. De versnelde afvoer leidt tot lagere grondwaterstanden en kortere perioden met hoge waterstanden. Met name het habitatype van de 'vochtige alluviale bossen' ondervindt hier de nadelen van, maar ook de 'eikenhaagbeukenbossen' op plaatsen waar het afhankelijk is van de grondwaterstand. Ook de diepe sloten, greppels, drains in de omliggende landbouwpercelen dragen bij aan verlaging van de grondwaterstanden.

In het KIWA-rapport worden alle knelpunten en oplossingsrichtingen met betrekking tot de waterhuishouding aangegeven. In onderstaande Tabel 4 zijn ze samengevat.

Tabel 4

Knelpunten en maatregelen m.b.t. herstel van de natuurlijke dynamiek van het waterregime in de Lemselematen. Vetgedrukte maatregelen zijn prioritair. Bron: Kiwa Water Research & EGG 2007.

Knelpunt	Maatregel
6. Verlaging zomergrondwaterstand door verdieping en kanalisatie van de Weerselerbeek en Dollandbeek en aanwezigheid van sloten in de dallaagtes;	- Verondiepen Weerselerbeek en Dollandbeek en dempen daarop afwaterende sloten. - Verhogen peilen van diepen beken en waterlopen in de regio. - Stoppen, verminderen of verplaatsen van grondwateronttrekking Weerselo - Aanvulling grondwater in intrekgebied veiligstellen. - Afvoer oppervlakte in laagtes bevorderen in winterperiode.
7. Verlaging zomergrondwaterstand door ontwatering in de regio (m.n. stroomgebied Bornsebeek);	
8. Verlaging zomergrondwaterstand door grondwateronttrekking voor drinkwater (Weerselo);	
9. Verlaging grondwaterstand is gevolg van verminderen grondwateraanvulling door stedelijke uitbreiding;	
10. Te lange inundatie gedurende de winter door blokkering van de afvoer.	

Ad. 6.

In de studie van KIWA is aangegeven dat Waterschap Regge & Dinkel momenteel werkt aan het verondiepen van de Weerselerbeek en herstel van het stroomgebied. De gevoeligheid van de habitattypen 'Trilvenen' en 'Kalkmoerassen' voor te lange inundaties en eutroof beekwater wordt genoemd als aandachtspunten. De juiste locaties voor uitbreiding van deze habitattypen en het voorkomen van ongewenste neveneffecten van het beekherstel (te veel vernatting)

moeten middels een zorgvuldig plan voorkomen worden. Dit ligt echter buiten de reikwijdte van het Landinrichtingsplan.

Werken die plaatsvinden in het Landinrichtingsplan Saasveld-Gammelke hebben géén effect op de grondwaterstanden in Lemselermaten. De effecten op de grondwaterstanden (bijlage 3) die in/rond de Lemselermaten zijn aangegeven kunnen ontstaan wanneer gericht op de Lemselermaten wordt gestreefd naar een verhoging van de grondwaterstanden in dit gebied. De benodigde aanpassingen hiervoor moeten allemaal plaatsvinden buiten het gebied van het Landinrichtingsplan Saasveld-Gammelke. Er is momenteel géén plan in voorbereiding die resulteert in de verhoging van de grondwaterstanden in de Lemselermaten als in bijlage 3 is aangegeven. Deskundigen bij het waterschap hebben naar de habitattoets gekeken en stellen voor om duidelijk aan te geven dat het landinrichtingsplan Saasveld Gammelke géén invloed heeft op de grondwaterstanden in het Natura 2000 gebied Lemselermaten.

Ad. 7 & 9

De ligging van de intrekgebieden van het in de Lemselermaten toestromende grondwater is nog onduidelijk. Om deze reden is meer inzicht noodzakelijk over de invloed van ontwatering op regionaal niveau, de afname van infiltratie door stedelijke uitbreidingen op de westflank van de stuwwal van Oldenzaal en de grondwaterwinning Weerselo. Vooral nog is er in de knelpuntenanalyse van uitgegaan dat het gehele stroomgebied van de Bornsebeek (dus inclusief de beken in het gebied van het Landinrichtingsplan) intrekgebied kan zijn van grondwater dat in de Lemselermaten uittreedt. Een nader onderzoek wordt op korte termijn door Waterschap Regge en Dinkel uitgevoerd.

5.3 Conclusies effecten

Verdroging en verzuring/ vermesting blijken de meest bedreigende factoren te zijn voor de instandhoudingsdoelstellingen van Lemselermaten. De oorzaken liggen voornamelijk in te lage grondwaterstanden in en in de omgeving van het gebied en een te hoge depositie van stikstofverbindingen. Als belangrijkste oplossingen worden maatregelen in de Weerselerbeek en Dollandbeek voorgesteld (buiten het plangebied), de vermindering van bemesting in en buiten het Natura 2000-gebied en natuurontwikkeling in de Lemselermaten zelf. Ook moet de aanvulling van het grondwater in het intrekgebied veilig gesteld worden. Momenteel is nog onduidelijk wat de precieze begrenzing van het intrekgebied is en hoe de grondwaterstromen lopen.

Het complete maatregelenpakket uit het landinrichtingsplan - dat wil zeggen, alle gerealiseerde en nog te realiseren maatregelen uit zowel het Landinrichtingsplan 1998 als het Ontwerp-Wijziging Inrichtingsplan van 2008 - heeft een positief effect op de instandhoudingsdoelstellingen van Lemselermaten en sluit goed aan bij de voorgestelde maatregelen die noodzakelijk zijn voor herstel van het Natura 2000-gebied. Vernatting van de beekdalen en vooral van de westelijke flank van de stuwwal van Oldenzaal kan een grote bijdrage leveren aan het terugdringen van de verdroging in Lemselermaten. In het Landinrichtingsplan worden geen maatregelen genomen die invloed hebben op de hydrologie van de twee beken die door en langs Lemselermaten lopen, de Weerselerbeek en Dollandbeek. Herstelmaatregelen aan dit watersysteem vallen daarmee buiten de reikwijdte van het inrichtingsplan. Verder heeft uitplaatsing van agrarische bedrijven en grondverwerving er toe geleid dat de depositie van vermestende en verzurende stoffen op het Natura 2000-gebied in sterke mate afneemt.

Voor de realisatie van de nieuwe natuur en de verbeteringen van de verkaveling zijn in het plan drie uitplaatsingen gerealiseerd, die een afname van 5,78 mol zuur per hectare per jaar hebben bewerkstelligd op de Lemselermaten. Dit betekent dat ook indien uitsluitend gekeken wordt naar de reeds genomen maatregelen uit het Landinrichtingsplan 1998, voor wat betreft de boerderijuitplaatsingen en de boerderijverplaatsing van Arkink, er nog steeds sprake is van een netto afname van de stikstofdepositie van 3,92 mol per ha per jaar op de Lemselermaten. De toename van ammoniakdepositie als gevolg van de verplaatsing van Arkink *sec.* (+1,86 mol stikstof per ha per jaar) wordt in dit verband ondervangen door de afname ten gevolge van de

uitplaatsingen. Op deze wijze wordt invulling gegeven aan de saldobenadering, die ook wordt bepleit door de Taskforce Ammoniak⁵.

De eindconclusie is dan ook dat de maatregelen in positieve mate bijdragen aan de opgave voor het Lemselermaten om verdroging en eutrofiering terug te dringen middels lokale en regionale maatregelen. Er zijn derhalve met zekerheid geen negatieve effecten - laat staan significante negatieve gevolgen - op Natura 2000-gebied Lemselermaten te verwachten, waardoor er geen Passende Beoordeling ingevolge de Habitatrichtlijn hoeft te worden opgesteld.

In onderstaande tabel 5 is tenslotte nog een samenvatting gegeven van de uitwerking van mogelijke storende factoren.

Tabel 5

Storingsfactoren voor kwalificerende habitats en Zeggekorfslak en de kans dat deze optreden door activiteiten die mogelijk gemaakt worden door het Landinrichtingsplan Saasveld-Gammelke.

Storingsfactor	Mogelijk van toepassing?	Effect
1 Oppervlakteverlies	Niet van toepassing	Geen
2 Verzuring	Ja, door landbouw, verkeer en industrie	Gunstig: afname
3 Vermesting	Ja, door landbouw, verkeer en industrie	Gunstig: afname
4 Verzoeting	Niet van toepassing	Geen
5 Verzilting	Niet van toepassing	Geen
6 Verontreiniging	Niet van toepassing	Geen
7 Verdroging	Ja, door ontwatering (landbouw, waterwinning)	Gunstig: afname
8 Vernatting	Westzijde wordt natter	Gunstig: lokale toename
9 Verandering stroomsnelheid	Niet van toepassing	Geen
10 Verandering overstromings-frequentie	Niet van toepassing	Geen
11 Verandering dynamiek substraat	Niet van toepassing	Geen
12 Geluid	Niet van toepassing/ Niet schadelijk	Geen
13 Licht	Niet van toepassing/ Niet schadelijk	Geen
14 Trilling	Niet van toepassing/ Niet schadelijk	Geen
15 Verstorning door mensen	Niet van toepassing	Geen
16 Mechanische effecten	Niet van toepassing	Geen
17 Barrièrewerking	Niet van toepassing	Geen
18 Versnippering	Niet van toepassing	Geen
19 Introductie of uitbreiding van gebieds-vreemde of genetisch gemodificeerde soorten	Niet van toepassing	Geen

⁵ Stikstof/ammoniak in relatie tot Natura 2000. Een verkenning van oplossingsrichtingen. Rapport van een taskforce onder voorzitterschap van de heer C. Trojan in opdracht van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. 30 juni 2008. p. 26 e.v.

6 Samenvatting & Eindconclusies

De Dienst Landelijk Gebied werkt momenteel aan de actualisering en aanpassing van het in 1998 vastgestelde Landinrichtingsplan Saasveld-Gammelke. Het plan omvat diverse maatregelen, waaronder herverkaveling ten behoeve van de landbouw, natuurontwikkeling, landschapsverbetering en openlucht recreatie. Het plangebied ligt op minimaal 600 meter van Natura 2000-gebied Lemselermaten.

De Habitatrichtlijn artikel 6 vereist dat in dergelijke situaties wordt nagegaan of door uitvoering van maatregelen of activiteiten uit het plan de kwaliteit van beschermde habitats kunnen verslechteren of dat een verstrend effect ontstaat op soorten. Voor het Natura 2000-gebied Lemselermaten worden in de nieuwe aanwijzingsprocedure 6 habitattypen aangemeld en één soort (Zeggekorfslak). Voor vijf van de zes habitattypen en voor Zeggekorfslak geldt een doelstelling van uitbreiding of verbetering van leefgebied.

De genoemde kwalificerende habitats en soort blijken met name gevoelig te zijn voor de storende factoren 'oppervlakteverlies', 'verzuring', vermesting', 'verzilting', verdroging', 'vernatting' en 'versnippering'. Omdat het Landinrichtingsplan ruim buiten het Natura 2000-gebied wordt uitgevoerd kunnen mogelijke verstrende factoren op de instandhoudingsdoelen alleen op afstand uitwerken ('externe werking'). Het betreft dan uitsluitend effecten die veroorzaakt kunnen worden door wijzigingen in (grond)waterstanden en emissies van verzurende en vermestende stoffen (eutrofiering).

De maatregelen uit het Landinrichtingsplan blijken netto geen negatieve effecten te veroorzaken op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Lemselermaten. Diverse maatregelen voor beekherstel en waterberging dragen er juist aan bij dat de grondwaterstand in de regio stijgt en verdroging afneemt. Daarnaast is door verplaatsing van agrarische bedrijven een netto-afname van vermestende en verzurende stoffen op Lemselermaten bewerkstelligd. De conclusie is dan ook dat de maatregelen zelfs in positieve mate bijdragen aan de opgave voor Natura 2000-gebied Lemselermaten om verdroging en eutrofiering terug te dringen middels lokale en regionale maatregelen. Er zijn derhalve met zekerheid geen negatieve effecten - laat staan significante negatieve gevolgen - op Natura 2000-gebied Lemselermaten te verwachten, waardoor er geen Passende Beoordeling ingevolge de Habitatrichtlijn hoeft te worden opgesteld.

7 Geraadpleegde bronnen

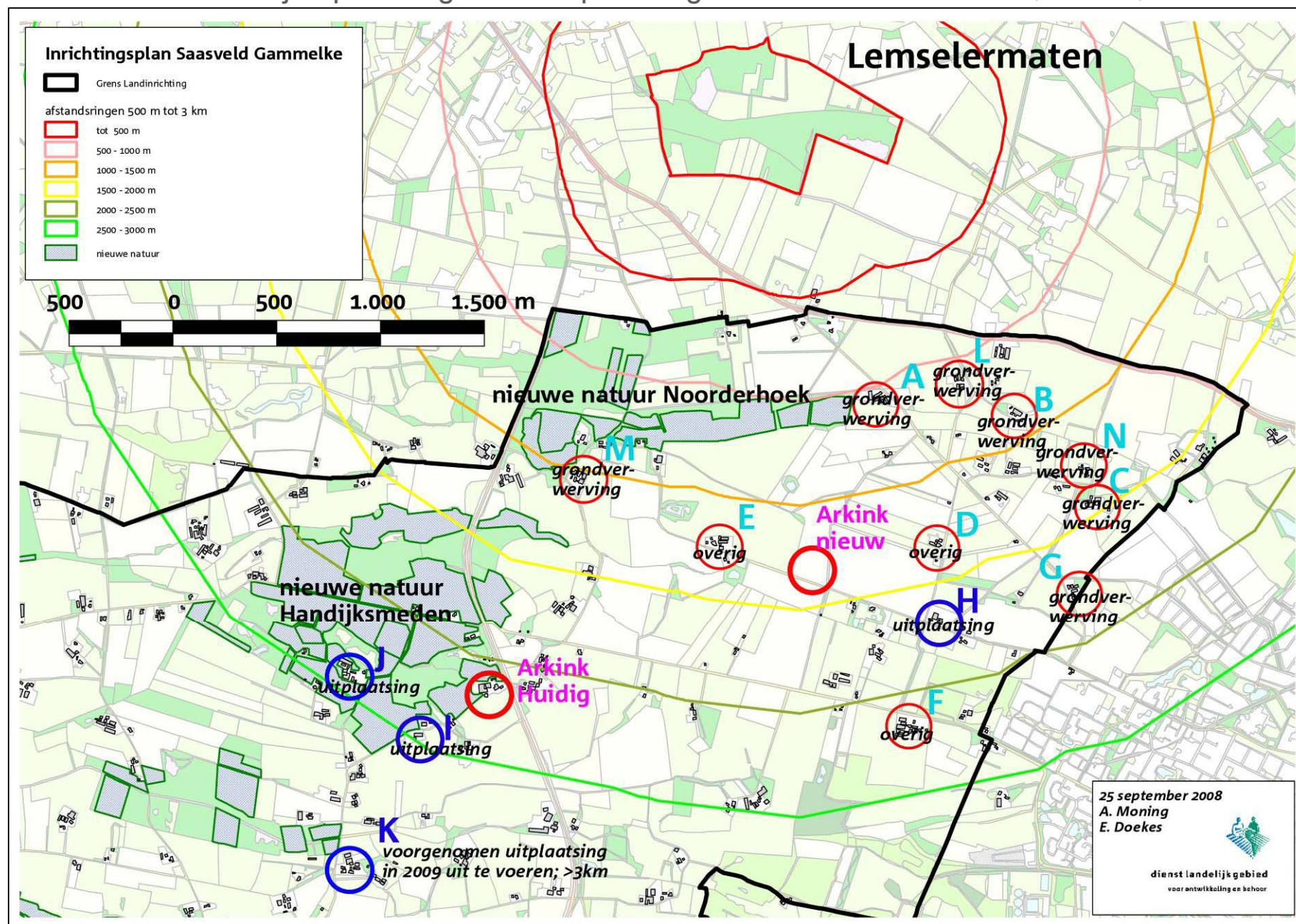
- Europese Gemeenschappen (2000). Beheer van 'Natura 2000'-gebieden. De bepaling van artikel 6 van de Habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG).
- Gies, T.J.A., J. Kros, J.C. Voogd & R. Smidt (2008). Effectiviteit ammoniakmaatregelen in en rondom de Natura2000-gebieden in de provincie Overijssel. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1682.
- Janssen J.A.M. & J.H.J. Schaminée (2003). Europese Natuur in Nederland. Habitattypen.
- Janssen J.A.M. & J.H.J. Schaminée (2004). Europese Natuur in Nederland. Soorten van de Habitatrichtlijn.
- Kiwa Water Research & EGG (2007). Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000-gebied 48 Lemselermaten. Kiwa Water Research, Nieuwegein/ EGG, Groningen.
- Ministerie van LNV (1998). Landinrichtingsplan Herinrichting Saasveld-Gammelke. Landinrichtingscommissie Saasveld-Gammelke. Dienst Landelijk Gebied Overijssel. Oktober 1998.
- Ministerie van LNV (2005a). Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998.
- Ministerie van LNV (2005b). Werken aan Natura 2000. Het onderdeel stappenplan voor de bescherming van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Brochure.
- Ministerie van LNV (2005c). Checklist gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998.
- Ministerie van LNV (2006). Natura 2000-gebieden document #48 Lemselermaten. November 2006.
- Ministerie van LNV (2007). Nota van toelichting van het Natura2000-gebied Lemselermaten bij de aanwijzing als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en hierna te noemen de Habitatrichtlijn.
- Ministerie van LNV (2008). Ontwerp Wijziging Inrichtingsplan Saasveld-Gammelke volgens artikel 17 van de Wet inrichting landelijk gebied. Dienst Landelijk Gebied Overijssel. Juni 2008.
- Moning, A., E. Doekes & H. Maalderink (2008). Inrichtingsplan Saasveld Gammelke. Ammoniakberekeningen als input voor de saldobenadering. Dienst Landelijk gebied. 14 oktober 2008.
- Scheer, J. van der (2006). Memo maatregelen Hydrologie. Projectgroep Saasvelder/Lemselerbeek. 12 juni 2006. Waterschap Regge en Dinkel.
- Zollinger, R, R. Creemers & F. Spikmans (2003). Gegevensvoorziening vis- en amfibiesoorten Annex II Habitatrichtlijn. Overzicht beste leefgebieden Kamsalamander, Grote modderkruiper, Kleine modderkruiper, Bittervoorn en Rivierdonderpad. RAVON
- www.hetInvloket.nl
www.synbiosys.alterra.nl/natura2000

BIJLAGEN

Natura 2000-gebied
Lemselermaten

Natura 2000-gebied
Lemselermaten

BIJLAGE 2: Boerderijverplaatsingen en -uitplaatsingen rond Lemselermaten (Bron: DLG 2008)

BIJLAGE 3: Grondwatereffecten rond Lemselermaten (Bron: Waterschap Regge en Dinkel)

Toelichting: De groene lijn geeft de blokgrans van het Landinrichtingsplan aan

